

Hamaseigarrenean aidanez eta Mario Ricciren heriotzaz

Maribi Unamuno

Lagun ugari aztertu izan du *Hamaseigarrenean aidanez* nobela ikuspuntu ezberdinetatik abiatuz, azken urteotako gure literaturaz arduratuz. Oraingo honetan egin nahi litzatekeena zera da: Lertxundiren nobela honen eta *Mario Ricciren heriotza* filmearen artean badaudela deritzogun zenbait gai, azpigai, arazo,... edo nahi den, gauza berdinen berri ematea, ikuspuntu honetatik esango da esatekoa.

Duela urte pare bat, neguko gau batez, bakarrik nengoela eta deitu ere egin gabe, aurrera etorri zitzaidan, etxera, *Mario Ricciren heriotza* filmea, ("argiz beteriko leihoa" piztuta nuen eta), begira jarri nintzaion eskuak batuta eta nire memoriaz gehiegi fidatzen ez nintzelako edo, halako batean presaka joan nintzen boligrafoa eta papera hartzera, filme horretan aipatzen zen zenbait arazo eta aipaturiko Lertxundiren nobelaren artean berdintasun nahikoa nabariak ikusten bait nituen. Ondoko hauexek dira paperpunta hartatik, gaur ateratzen ditudan oharrak:

Bai *Hamaseigarrenean aidanez* eta bai *Mario Ricciren heriotza* giro erruralean gertatzen dira. Herrixka banatan giroturik daude.

Ez du datu honek adierazi nahi izango trageriak herri txiki-tan baino gertatzen ez direnik, baina, eurotan ematen zaien tratamenduaren apartekotasuna nabaritu agian bai.

Bai nobelan eta bai filmean, bertako biztanle baten heriotza kontatzen zaigu, baina kasu bietan gertakizuna estali egiten da eta gainerako biztanleek istripu batengan sinistuko balute bezala aurrera egiten dute, arazoan gehiago sakondu gabe, ezer aztertu gabe. Ez dago biztanleen aldetik egia azalertzeko grinarik, nahiz eta ziur diren istripu-itxurako horren azpian badela beste egiarik. Ez dakigu herriok zergatik ez duten jakinminik, are gehiago, egia aztertzen inor ibiltzerik ere ez duten nahi. Agian errealitatearen tragikotasunaz jabetzen direlako eta egia azalertzek ez hilci bizirik eman, ez inori mesederik egiten ez dielako.

Herriak egia susmatu egiten du baina, kontzienteki ixildu egiten da.

Bada kasu bietan emakume bat, erbesteko emakumea eta herrian bizi dena, ezkontzaren ondorioz. Daitekeena da Martzelinaren samina filmean agertzen den Cathyrena baino grabeagoa izatea. Nobelan agertzen zaigun andrazkoa, filmekoaren ondoan, askoz ere baliapide gutxiagoz hornitua dakusagu, baina bai bata eta bai bestea bakardade izugarrian bizi dira, egoerak bere saretan harrapaturik; baliteke Cathy errekurso handiagoe-tako emakumetzat hartzea, baina egoeraren gogortasunetik aldentzeko posibilitatea, batean zein bestean itxita dago, ezin dute euren bakardadea eta ondorioz tristura alde batera utzi.

Cathy, desesperaturik, etsirik bizi den ospe handiko zientzi-lari baten itzalean bizi da, bere bizia senarrari emanik berau salbatzeko intentzian, alde egiteak gizona lurperatuko lukeenez, horrelaxe bizi izateari derrigortua.

Martzelina ere, Domingoren itzalean bizi den emakumea da. Ez da ezagutzen Domingoren heriotz bila ibiltzearen arrazoiak

baina berak, heriotza, desesperantzaren azken maila legez bilatzen du bere bizitzan eta azkenik lortu egiten du. Martzelinak ezin du bere senarra lagundu, ezin du salbatu.

Andrazko biok, inork eskatu gabe, euren senarra salbatzeko ardura eurenganatu dute, agian inor salbatzearen ezintasunaz jabetu barik, edo ta aukeratu dituzten gizonak horretara bideratu dituztelako, edo txikitatik izan duten heziketak hori irakatsi die-lako. Dena den, gainditu ezineko bakardade kontziente minbe-ran bizi dira.

Emakumeen presentziaz bada beste puntu berdin bat. Zein nobelan zein filmean, emakume ostalari bat badago, beronek herriko beste emakumeek baino bizimodu sexual liberatuagoa daramalarik. Pertsonaia topiko honen agerpena azpimarragarri dugu lan biotan.

Bada, azkenik, beste puntu interesgarri bat aipatzeko. Nobe-lan narratzailea gizonetzkoa dugu, kazetaria ogibidez, istripu-hil-keta argituko duena. Filmean ere kazetari bat, telebistarako lan egiten duena da istripu-hilketa aztertu eta argituko duena. Bera da istorioaren gidari, bere ikuspuntutik ematen zaigu gehiena. Herriak fikzioan oinarrituriko errealitatean bizi izateko nahia pa- tenteki agertzen duen artean, kazetariok izango dira lozorro ho- rretatik ateratzeko jirabira guztiak egingo dituztenak. Ez dakigu fikziozko errealitate horrek berak azkenean herria itto ez ote lu- keen egingo, baina hala gertatu aurretik pertsonaia erbestear-na- rratzaileok askatu egiten dute, egia osoa eta kontzientean bizi beharraren mezua halekarkigute bezala; herrioren izakeraren eta bizikeraren aldaketa proposatuko baligute legez.

Kanpotar askatzailearen topikoarekin bat egiten dugu. Aska- tzaile den ala ez...

Gure literaturan, gure nobeletan kontatzen zaizkigun fanta- siak, ala errealitate moldatuak, aldatuak ala dena delakoak, munduan beste literatura, zine edo fikziozko istorioak kontatze- ko erabiltzen den edozein mediotan kontatzen direnen antzera- koak ditugu. Gure herrirako imajinatzen ditugun tragerietarik zenbait, munduko beste herri batzuetarako ere imajinatzen di-

tuzte beste batzuk. Irudimena, errekreazio fantastikoak, bakoi-
tzak bizi duen inguruak eta kulturak eta abarrek landuta baina,
indibiduoengan amankomunak ditugu, ondorioz, hauen mani-
festazioak berdin-berdinak ez diren arren, zenbait alditan badi-
tuzte garapen paraleloz agertzen zaizkigun puntu koinzidenteak.

M. U.